

УДК 725.91

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН У КОНТЕКСТІ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ МИСТЕЦЬКОГО ВИСТАВКОВОГО ПРОСТОРУ (ЧЕСЬКИЙ ДОСВІД)

ГРАБАР Олег

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Івано-Франківськ, Україна
oleh.hrabar@cnu.edu.ua

У дослідженні проаналізовано сучасні приклади трансформації виставкових просторів Чеської Республіки крізь призму принципів універсального дизайну. Розглянуто способи адаптації музейних і галерейних приміщень до актуальних потреб експозиційної діяльності та вимог різних категорій відвідувачів.

На основі вивчення художніх музеїв і галерей зроблено висновок, що адаптація виставкового середовища відповідно до принципів універсального дизайну є складним і багатокомпонентним процесом. Вона передбачає поєднання збереження архітектурної автентичності об'єктів із їх модернізацією відповідно до сучасних тенденцій функціонування та використання простору.

Ключові слова: універсальний дизайн, мистецький виставковий простір, адаптація, реконструкція.

ВСТУП

Виставковий простір в сучасних реаліях, це не тільки про усталені канони презентації мистецького надбання, а й про комфортне та технологічне пристосування такого середовища. Сьогодення диктує нові умови функціонування музейних виставок та повинно відповідати потребам усіх категорій відвідувачів. Тенденції у виставковій культурі Європи приділяють даному аспекту значної уваги, зокрема і Чеська Республіка.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є аналіз сучасних тенденцій та застосування принципів універсального дизайну у мистецькому просторі музеїв та виставок в Чеській Республіці на прикладі кількох кейсів.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Використання принципів універсального дизайну для трансформації середовища, покликано сприяти розширенню функціонального потенціалу простору. Внутрішній просторовий об'єм не є винятком, оскільки сучасні практики музейної та галерейної сфери інтенсивніше приділяють увагу інклюзивності та універсалізації інтер'єру. Чеські музеї та галереї все більше приділяють увагу трансформаційним практикам в контексті музейної справи.

Даний напрям характеризується, в першу чергу, проведенням змін у вже існуючих музеях та галереях. Оскільки більшість будівель такого типу це, як правило, старовинні пам'ятки архітектури, які потребують бережного підходу.

Універсальний дизайн налічує сім фундаментальних принципів. Кожен з яких фокусується на аспектах, що повинні відображатися у різних напрямках функціонування музейного простору [2].

Середовище, в даному контексті, не обмежується виключно експозиційною складовою, а й охоплює загалом весь музей чи галерею в цілому. Тут слід уточнити, що увага приділяється таким аспектам як – організація окремих приміщень музею чи фрагментам простору. Наприклад, Моравська галерея в місті Брно в 2024 році провела реконструкцію будівлі. Процес мав комплексний характер, трансформації торкнулися різних просторів, зокрема, додатковий вхід до галереї отримав пандуси для людей з інклюзією (рис. 1, а). Основна увага приділена змінам внутрішнього дворика галереї [3].

а

б

Рис. 1 Додатковий вхід в Галерею та простір внутрішнього дворика [3]

Дане середовище є багатофункціональним, використовується як для відпочинкової зони, так і для потреб галереї (рис. 1, б). Тут спостерігаємо застосування принципу «Доступний простір», який в результаті, сприятиме перетворенню таких установ в місце, адаптоване під різноманітні потреби, що підвищуватиме рівень зацікавлення та відвідування.

Реконструкційні та реставраційні процеси – це також можливість пошуку якісно нових рішень у вирішенні питань доступності в середовищі. Пам'ятки архітектури потребують виражених інженерних рішень, що дадуть можливість трансформувати простір під сучасні потреби, водночас уникаючи кардинальних конструкційних змін. Національний музей в столиці Чеської Республіки, після масштабної реконструкції 2015–2019 років, пропонує доволі унікальне просторове рішення. Однією з головних зал Народного музею в Празі, є – Пантеон. Перлиною зали є скляний купол, що привертає увагу розкішними розписами.

Рис. 2 Вигляд купола Пантеону [4]

За допомогою ліфта відвідувачі мають можливість піднятися на верхній простір головної вежі будівлі музею, де власне, і є можливість побачити купол Пантеону доволі близько. Головна особливість – скляна підлога, що знаходиться безпосередньо над куполом (рис. 2). Даний приклад демонструє принцип «Низького рівня зусиль», що, своєю чергою, дає можливість відвідувачам детально розглянути скляну конструкцію Пантеону без зайвих труднощів [4].

Слід також приділити увагу ревіталізації будівель в контексті музейного простору. Ревіталізація – процес відновлення будівлі чи міського середовища, з метою повернення первинних характеристик або трансформації для надання нових функціональних якостей [1]. Будівля колишньої телефонної і телеграфної фабрики міста Оломоуц зазнала значної реконструкції. Зокрема, частина приміщень відведена під художню галерею [5]. Площу 350 квадратних метрів виділено під потреби мистецьких виставок (рис.3).

Рис. 3 Виставкові простори Телеграфу, м. Оломоуц [3]

Загалом Телеграф – це багатофункціональний простір, який є зразком універсальності та розкриває принцип «Гнучкість використання» у контексті

залучення як мистецької діяльності, підприємницьких ініціатив та багатьох інших суспільно-актуальних практик.

ВИСНОВКИ

Грамотний підхід до формування простору з урахуванням принципів універсального дизайну сприяє популяризації художніх музеїв та галерей як інституцій, що адаптовані для всіх потреб соціуму. Проаналізувавши приклади універсального дизайну, проглядається тенденція до адаптації існуючого середовища через реконструкційні та реставраційні процеси. Зокрема, кожен із проаналізованих кейсів демонструє переосмислення функціонального призначення будівлі та її внутрішнього середовища. Основним орієнтиром виступає принцип, відповідно до якого трансформація має забезпечити збереження естетичної цілісності, автентичності та адаптації простору під сучасні потреби використання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальський В. П., Абрамович В. С. Принципи якісної ревіталізації громадських просторів. *Науково-технічний журнал "Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві"* 2021. С. 54–59. DOI: <https://doi.org/10.31649/2311-1429-2021-2-54-59>
2. Яковець І.О., Лисенко А.О. Принципи універсального дизайну в музейному просторі. *Progressive-research-in-the-modern-world* 2023. С.132–136.
3. Moravská galerie po opravě přízemí a nádvoří znovu otevře Místodržitelský palác. *Archivweb*. URL: <https://www.archivweb.cz/n/domaci/moravska-galerie-po-oprave-prizemi-a-nadvori-znovu-otevre-mistodrzitelsky-palac/>.
4. Příbyl P. Historická budova Národního muzea. *Národní muzeum*. 2020. 127 s.
5. Telegraph-olomouc. *Archizoom*. URL: <https://archizoom.cz/telegraph-olomouc/>

HRABAR O.

UNIVERSAL DESIGN IN THE CONTEXT OF MULTIFUNCTIONALITY OF ART EXHIBITION SPACE (CZECH EXPERIENCE)

The study analyzes modern examples of the transformation of exhibition spaces in the Czech Republic through the prism of the principles of universal design. It examines ways to adapt museum and gallery spaces to the current needs of exhibition activities and the requirements of different categories of visitors.

Based on the study of art museums and galleries, it is concluded that the adaptation of the exhibition environment in accordance with the principles of universal design is a complex and multi-component process. It involves combining the preservation of the architectural authenticity of objects with their modernization in accordance with modern trends in the functioning and use of space.

Key words: universal design, art exhibition space, adaptation, reconstruction.